

01 grudnia 2025 r.

Prof. dr hab. inż. arch. Janusz Rębielak
emerytowany profesor Wydziału Architektury
Politechniki Krakowskiej im. T. Kościuszki

RECENZJA

rozprawy doktorskiej

p. Mgr inż.arch. Józefiny Furmańczyk pt. „Integralność architektury, konstrukcji i wyposażenia we współczesnych obiektach użyteczności publicznej”

Niniejszą recenzję opracowano na podstawie pisma p. Prof.dr hab.inż.arch. Marzanny Jagiełło, Przewodniczącej Rady Dyscypliny Naukowej Architektura i Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej, z dnia 13 października 2025 roku informującego o powołaniu mnie na recenzenta tej dysertacji. Promotorem recenzowanej pracy doktorskiej jest p. Dr hab.inż.arch. Joanna Jabłońska, prof. uczelni.

Manuskrypt dysertacji o wyżej podanym tytule został ukończony w 2025 roku na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej.

1. Uwagi wstępne

Recenzowana praca doktorska jest napisana w języku polskim, jej treść jest zamieszczona w jednym tomie zawierającym 276 stron ponumerowanych, całość pracy składa się ośmiu głównych rozdziałów, w jej treści zamieszczono 91 ilustracji posiadających odpowiednie podpisy, bibliografię tworzy zestaw 118 typowych pozycji literaturowych, który jest uzupełniony spisem 54 źródeł internetowych wraz z podaniem dat dostępu do nich, w końcowej części dysertacji podano także spis 29 zamieszczonych w jej treści schematów wraz z informacjami o ich źródłach, a ponadto spis 39 tabel również z podaniem źródeł ich pochodzenia.

W rozdziale pierwszym przedstawiono uzasadnienie podjęcia tematu, określono przedmiot i zakres badań, zaprezentowano cele badawcze, sformułowano tezę główną oraz dwie tezy pomocnicze i pięć pytań badawczych, przedstawiono zastosowaną metodykę badań i przyjętą strukturę całej pracy oraz nakreślono aktualny stan wiedzy w przedmiocie podjętych badań i analiz. Prezentacja stosowanej terminologii stanowi istotną częścią tego rozdziału.

Rozdział drugi zawiera przegląd historyczny idei integralności architektury, konstrukcji i wyposażenia mający na celu m.in. dać odpowiedź na pytanie badawcze nr 1 dotyczące cech charakterystycznych integralności architektury, konstrukcji i wyposażenia w minionych okresach historycznych w wybranych krajach i regionach świata.

W rozdziale trzecim zaprezentowano wyniki selekcji obiektów, będących głównymi przedmiotami tytułowych badań recenzowanej dysertacji, należących do trzech

wyróżnionych grup, gdzie w skład każdej z tych grup wchodziło pięć stosownie wyselekcjonowanych budynków.

Rozdział czwarty poświęcony jest wybranym aspektom analiz ergonomicznych powiązanych z obszarami badawczymi, a w szczególności analiz przeprowadzonych w ujęciu antropometrycznym z uwagi na podstawowy charakter podjętych badań. Podano ich metodykę oraz przedstawiono przykłady wykonanych badań.

Rozdział piąty przedstawia sposoby prowadzenia wszechstronnych analiz danych pozyskanych z literatury oraz na podstawie badań własnych, których struktury zostały zaprojektowane przez Doktorantkę. Zastosowane tu zostały zasady analizy ilościowej, jakościowej oraz SWOT. Wyniki uzyskane w ten sposób stały się podstawą do prowadzenia rozważań oraz formułowania wniosków zawartych w następnym rozdziale recenzowanej dysertacji.

Treść rozdziału szóstego zawiera zbiorcze wyniki innowacyjnych badań Autorki dotyczących zaobserwowanego nurtu w projektowaniu architektonicznym, dla którego proponuje ona nowatorską definicję integralności architektury, konstrukcji i wyposażenia, których komponenty materialne i estetyczne mają tworzyć spójną całość.

Rozdział siódmy zatytułowany „Zakończenie” prezentuje w sposób zwięzły wnioski z przeprowadzonych badań oraz analiz dotyczących zdefiniowanych cech integralności zaobserwowanych w piętnastu zbadanych kompleksowo obiektach należących do trzech odmiennych grup budynków architektonicznych.

Rozdział ósmy, jako ostatnia merytoryczna część dysertacji, ma postać katalogu systematyzującego informacje dotyczące badanych i analizowanych obiektów, które to zestawy informacji zostały zamieszczone, łącznie z odpowiednimi rysunkami i ilustracjami, w obszarach stosownie zaprojektowanych tabel.

Całość rozprawy kończą: spis pozycji bibliograficznych oraz spisy ilustracji, schematów i tabel.

2. Analiza ogólna rozprawy doktorskiej

Tytuł rozprawy może już na wstępie przeciętnemu adresatowi prac naukowych w obszarze dyscypliny architektura i urbanistyka sugerować ogromną jej objętość oraz niezmiernie szeroki zakres przedmiotowy poruszanych zagadnień i badanych problemów, który może wykraczać bardzo daleko poza zwykle akceptowane ramy pojedynczej pracy doktorskiej. Ponadto niemal powszechnie ugruntowane pojmowanie architektury jako jedności formy, konstrukcji oraz funkcji uzyskanej w wyniku projektowania i realizacji obiektu budowlanego może nasuwać uzasadnione wątpliwości odnośnie wyraźnego oddzielenia konstrukcji, jako materialnego urzeczywistnienia formy architektonicznej, w rozważaniach integralności grupy budynków architektonicznych będących przedmiotem recenzowanej dysertacji. Uważna lektura rozdziału pierwszego pozwala jednak czytelnikowi na rozwianie niemal wszystkich pojawiających się wątpliwości i w konsekwencji na akceptację założeń i prowadzenia narracji proponowanych przez Doktorantkę, co jest rezultatem logicznej argumentacji wynikającej z rezultatów przeprowadzonych przez nią rzetelnych badań

i analiz. Podanie precyzyjnych, oficjalnych definicji „budynku użyteczności publicznej” „elementu architektonicznego”, „elementu konstrukcyjnego” oraz „wyposażenia” stosowanych w pracy jednoznacznie określa jej zakres poznawczy.

W rozdziale pierwszym Autorka podjęła się zadania zdefiniowania luk badawczych, których zlikwidowanie ma na celu podniesienie jakości projektowanych obiektów użyteczności publicznej, należących głównie do wyróżnionej grupy budynków. Grupa ta składa się z piętnastu obiektów, z których pięć to biblioteki, kolejnych pięć to obiekty biurowe, a następnych pięć to obiekty edukacyjne, które były podstawą badań integralności ich architektury, konstrukcji i wyposażenia. Po sprecyzowaniu celu badawczego, tezy głównej oraz dwóch pomocniczych tez pracy i sformułowaniu pięciu pytań badawczych zaprezentowana została m.in. struktura procesu badawczego wraz z jego chronologią oraz struktura samej pracy i stosowana w jej treści terminologia.

Wprowadzie tematyka recenzowanej dysertacji dotyczy zdefiniowanych uprzednio problemów architektury współczesnej to jednak ze względu na ich fundamentalne znaczenie w rozdziale drugim przedstawiono rys historyczny idei integralności architektury, konstrukcji i wyposażenia w różnych epokach historycznych, w różnych krajach oraz na różnych kontynentach.

W rozdziale trzecim zamieszczono wyniki procedur wykonanych metodą studium przypadków dla podstawowego problemu badawczego tej pracy. Omówiono zasady selekcji przedmiotowych obiektów badań, znaczenie odpowiednich baz danych będących źródłami informacji dla dokonywanych przeglądów obiektów oraz określono zakres czasowy ich realizacji w latach od roku 2000 do roku 2020. W wyniku przeprowadzenia kilku etapów selekcji obiektów należących do kilku kategorii budynków architektonicznych i po zastosowaniu kryteriów zdefiniowanych na stronie numer 65 tej dysertacji wyłoniono grupę realizacji architektonicznych przyjętych za podstawę dalszych, właściwych już badań. Poszczególne wybrane obiekty zostały opisane i scharakteryzowane w tym rozdziale, a bliższe ich dane faktograficzne wraz z odpowiednimi rysunkami i fotografiami zostały przedstawione w rozdziale ósmym zatytułowanym „Katalog”.

W wielu rodzajach ocen dotyczących różnorodnych charakterystyk obiektów architektonicznych zagadnienia ergonomiczne odgrywają znaczącą rolę i są one także przedmiotem treści rozdziału czwartego tej dysertacji. Dla reprezentacyjnego obiektu z każdego rodzaju badanych obiektów opracowano spis czynności wykonywanych przez użytkowników w ich przestrzeniach, by następnie sprawdzić prawidłowość stosowanych zasad ergonomii korzystając z fantomu o parametrach odpowiadających stosownym wymiarom ludzkiego ciała. Wykazano, że podstawową rolę odgrywa uwzględnienie parametrów geometrycznych i dostępność głównych elementów wyposażenia, które to elementy spełniają potrzeby różnych grup użytkowników, w tym osób niepełnosprawnych.

W rozdziale piątym przedstawiono metodologię przeprowadzonych badań i analiz będących unikatowymi opracowaniami Doktorantki. Wnioski z tych analiz posłużyły do zdefiniowania kryteriów oceny integralności obiektów będących przedmiotami badań Autorki. Zastosowano analizy ilościowe, jakościowe oraz procedury SWOT

prowadzące do syntetycznego zdefiniowania wniosków końcowych, dla sformułowania których niezmiernie ważną rolę odegrały schematy nr 24 oraz nr 25 wraz z ich opisami zamieszczonymi głównie na stronach 146 i 147.

Rozdział szósty zawiera podsumowanie wszystkich uzyskanych wyników badań prowadzących do autorskiej propozycji zdefiniowania integralności architektury, konstrukcji i wyposażenia jako zasady zintegrowanego projektowania, w którym wszystkie komponenty składowe są traktowane jako części większej całości co ma dominujący wpływ na kompleksowe postrzeganie architektury budynku przez jego użytkowników. Przedstawiono tu wnioski z badań przeprowadzonych metodą studium przypadków, wnioski sformułowane na podstawie analiz ergonomicznych i antropometrycznych oraz wnioski z analiz ilościowej, jakościowej i SWOT wraz ze stosownymi schematami i ich omówieniem. Autorskie zalecenia dla projektowania i identyfikacji przedmiotowej integralności zamieszczono w punkcie 6.4 recenzowanej pracy, gdzie ponadto w sposób kompleksowy przedstawiono te postulowane wytyczne, sformułowane na podstawie wyników poszczególnych studiów i analiz, prezentując je szeroko w Tabelach 37-39.

W rozdziale siódmym w sposób zwięzły podsumowano całość przeprowadzanych badań i analiz oraz określono przewidywany wpływ ich wyników na teorię i praktykę projektowania architektonicznego.

W rozdziale ósmym zatytułowanym „Katalog” przedstawiono podstawowe dane dotyczące badanych i analizowanych obiektów. Spisy pozycji bibliograficznych, ilustracji oraz schematów i tabel kończą treść recenzowanej rozprawy.

3. Analiza szczegółowa pracy

Tak zatytułowana praca odnosi się do fundamentalnych zasad teorii architektury oraz metod projektowania architektonicznego i jej czytelnik może oczekiwać niezwykle szerokiego zakresu tematycznego rozpatrywanych zagadnień. Doktorantka wykazała się odwagą podejmując ten temat nawet jeśli jego zakres ograniczył się do wybranych grup obiektów użyteczności publicznej zrealizowanych w pierwszych dwóch dekadach bieżącego stulecia. Autorka bada i analizuje liczne problemy mające charakter interdyscyplinarny co wymagało od Niej przeprowadzenia kompleksowych studiów w wielu dziedzinach wiedzy i techniki. Mając tak szerokie przygotowanie ogólne mogła Ona prowadzić zamierzone przez siebie badania i formułować stosowne wnioski. Zdaniem recenzenta wiele kwestii sformułowanych w treści tej rozprawy ma charakter polemiczny, ale odnoszenie się do nich wszystkich niepotrzebnie zwiększyłoby objętość tej recenzji. Dlatego recenzent skoncentrował się na pewnych wybranych zagadnieniach, które jego zdaniem dobrze oddają profil naukowy tej pracy.

Po kilkukrotnej lekturze całej pracy recenzent zaakceptował jako trafne i merytorycznie uzasadnione ramy tematyczne, przedmiotowe i czasowe dotyczące analizowanych obiektów oraz kompleksowych ich uwarunkowań, a także argumentacje uzasadniające rodzaje przyjętych metod badawczych. Stosując odpowiednią bazę danych Autorka wybrała zespół piętnastu obiektów użyteczności publicznej złożony z trzech typów budynków, liczących po pięć przykładów, będących

bibliotekami, biurami i obiektami edukacyjnymi i tym samym będących przedmiotami analiz prowadzonych pod kątem integralności architektury, konstrukcji i wyposażenia. Przeglądu aktualnego stanu wiedzy w tym zakresie Doktorantka dokonała po jednoznacznym określeniu znaczenia terminów „projektowanie zintegrowane” oraz „integralność w projektowaniu” stosowanych w polskiej literaturze naukowej. Kategorie i kryteria wyboru obiektów badań na podstawie przyjętej bazy danych zaprezentowano w sposób zbiorczy w Tabeli nr 4, a na Schemacie nr 4 przedstawiono możliwe kombinacje integrowania elementów architektury, konstrukcji i wyposażenia, które później są stale rozważane w kolejnych rozdziałach pracy. Podano wprawdzie zawsze uzasadnienia kryteriów wyborów dokonywanych przez Doktorantkę, ale mają one zwykle charakter stwierdzeń ogólnych, choć w niektórych wypadkach przydałoby się ich bardziej merytoryczne, szersze omówienie w tekstach towarzyszących tabelom, gdzie kryteria te są przedstawione jedynie w bardzo skondensowanej formie. Interesującym jest prosty sposób przedstawiania intensywności oznaczeń kolorystycznych odnośnie klasyfikacji liczby elementów integralnych w badanym obiekcie, który jest bardzo pomocny w percepcji licznych informacji zawartych na schematach i w tablicach, które co warto podkreślić, są autorskimi opracowaniami Doktorantki.

Procesy kompleksowych analiz zostały przeprowadzone bardzo rzetelnie, a ich wyniki przedstawiono w sposób klarowny. Poprawność przyjętych założeń, tezy głównej i tez pomocniczych oraz metodologii przeprowadzonych badań i analiz w celu ich udowodnienia jest zdaniem recenzenta w sposób szczególnie spektakularny widoczna na przykładzie badań integralności architektury, konstrukcji i wyposażenia budynku Vannelsa Library and Culture Hause wzniesionego w roku 2011 w Norwegii.

Rezultatami badań wszystkich grup i rodzajów obiektów są wytyczne dotyczące wnioskowanego rodzaju projektowania sformułowane na podstawie stosownych analiz i metod badawczych, które zostały zaprezentowane w sposób tabelaryczny oraz następnie stosownie omówione. Wytyczne te mają charakter zaleceń ogólnych mogących z powodzeniem być zaakceptowanymi przez projektantów i użytkowników obiektów budowlanych. W pewnych jednak wypadkach, na przykład dotyczących jakości cech estetycznych, patrz str. 184, należałoby sformułować dość precyzyjne kryteria mające służyć do oceny lub wyróżnienia „czytelności idei projektowej w bryle lub w rzucie”, a także czytelności „funkcji obiektu widocznej na zewnątrz”.

4. Ocena pracy

Struktura recenzowanej dysertacji została skonstruowana prawidłowo i dobrze dobrana do zamierzonego sposobu prowadzenia badań i analiz naukowych oraz przedstawiania uzyskanych wniosków. Cele i tezy pracy zostały sformułowane w sposób jasny i czytelny, a przyjęta metodyka badawcza jest także bardzo dobrze dostosowana do zakresu tematycznego recenzowanej pracy doktorskiej. Osiągnięte przez Doktorantkę rezultaty mogą przyczynić się do znaczącego podniesienia efektywności projektowania architektonicznego oraz do podniesienia walorów

budynków będących jego wynikiem, manifestujących się wysokimi ocenami późniejszych użytkowników tych obiektów.

Język rozprawy jest również bardzo dobry, nazewnictwo prawidłowe, a narracja jest prowadzona bardzo sprawnie i kompetentnie co bardzo dobrze świadczy o wysokich walorach warsztatu naukowego, którym posługuje się Autorka. Nieliczne zauważone usterki redakcyjne nie mają wpływu na ogólnie bardzo wysoką ocenę tej pracy.

Spis wszystkich pozycji bibliograficznych dotyczy publikacji ściśle związanych z tematyką rozprawy.

Zastosowany materiał graficzny jest bardzo dobrej jakości, a poszczególne ilustracje są czytelne i stosownie podpisane. Takie same uwagi odnoszą się do tabel oraz schematów prezentujących w sposób skondensowany wnioski z przeprowadzonych badań i analiz będące oryginalnymi, co raz jeszcze warto podkreślić, autorskimi opracowaniami Doktorantki.

5. Wniosek

Podsumowując stwierdzam, że rozprawa doktorska autorstwa p. Mgr inż.arch. Józefiny Furmańczyk pt. „Integralność architektury, konstrukcji i wyposażenia we współczesnych obiektach użyteczności publicznej” spełnia wszystkie warunki stawiane przez obowiązującą ustawę o tytule i stopniach naukowych i może być podstawą dla kolejnych etapów przewodu wszczętego na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej w sprawie nadania Kandydatce stopnia naukowego doktora nauk technicznych w dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka.

Biorąc pod uwagę unikatowość podjętych badań i w mojej ocenie bardzo wysoką jakość uzyskanych rezultatów naukowych przedstawionych w recenzowanej pracy doktorskiej wnoszę już teraz o możliwość jej wyróżnienia w dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka. Uzasadnieniem tego wniosku jest cała niniejsza recenzja, a w szczególności jej punkt nr 4.

